

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060205

DOM
2020-12-21
Stockholm

Mål nr
M 1853-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-01-28 i mål nr M 7440-19, se bilaga A

PARTER

Klagande

HPL Lantbruk AB, 556274-0232
Sörsalbo 190
733 63 Salbohed

Ombud: Jur.kand. LK

Motpart

1. Länsstyrelsen i Uppsala län
751 86 Uppsala

2. Länsstyrelsen i Västmanlands län
721 86 Västerås

SAKEN

Avvisad ansökan

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom undanröjer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsen i Uppsala läns, miljöprövningsdelegationen, beslut 2019-10-10 i ärende nr 551-1222-2019 och återförvisar ärendet till länsstyrelsen för fortsatt handläggning.

Dok.Id 1647698

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

BAKGRUND

HPL Lantbruk AB har ansökt om tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken för djurhållning avseende nötkreatur, mjölkkor och ungdjur om totalt 1 826 djurenheter. Djurhållningen kommer att medföra ett grundvattenuttag för vattning av kreatur om 99 300 m³ per år. Verksamheten är tänkt att bedrivas på fastigheterna A och B i Sala kommun. Gårdens fastigheter omfattar 170 hektar åkermark och 35 hektar skogsmark. Natura 2000-områdena Fläcksjön och Gussjön ligger i anslutning till platsen för verksamheten.

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Uppsala län har bedömt att verksamheten även kräver tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken och ansett att en samlad prövning bör göras av vattenverksamheten och den miljöfarliga verksamheten. Eftersom delegationen inte är behörig att pröva en tillståndspliktig vattenverksamhet har den avvisat bolagets ansökan. Mark- och miljödomstolen har avslagit bolagets överklagande.

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

HPL Lantbruk AB har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska undanröja underinstansernas avgöranden och återförvisa målet till miljöprövningsdelegationen för fortsatt handläggning. Bolaget har bl. a. anfört att undantaget för jordbruksfastighets husbehovsförbrukning gäller oavsett storlek på vattenuttaget.

Länsstyrelsen i Uppsala län har motsatt sig ändring.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har motsatt sig ändring. Länsstyrelsen har anfört bl. a. att ett grundvattenuttag av den här storleken borde vara tillståndspliktigt samt framhållit behovet av en hydrogeologisk utredning som på ett mer utförligt sätt visar att vattenuttaget är möjligt och i vilken mån det riskerar att påverka intilliggande vattentäkter, enskilda brunnar och naturvärden.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Det krävs i allmänhet tillstånd för vattenverksamhet. Tillstånd behövs dock inte för vattentäkt för jordbruksfastighets husbehovsförbrukning, se 11 kap. 11 § 1 miljöbalken.

Med husbehovsförbrukning avses bl.a. rengöring i lantgårdar, vattning av kreatur, mjölkbehandling och annat vanligt lantbruksändamål medan t.ex. vattnets användning för en industri, handelsträdgård, tvättinrättning eller jordbruksbevattning inte omfattas (prop. 1997/98:45, del 2, s. 133). Undantag från tillståndsplikten för vattentäkter för husbehovsförbrukning infördes i äldre vattenlagen (1918:435) och behölls även i vattenlagen (1983:291), trots att det då fanns förslag att ändra till hushållsförbrukning (prop. 1981/82:130, s. 430 f.). Bestämmelsen inarbetades i miljöbalken utan någon ändring i sak. Någon volymbegränsning kan inte utläsas av lagtext eller förarbeten.

Det årliga vattenuttaget om 99 300 m³ som aktuell verksamhet ger upphov till kan, trots sin storlek, inte anses vara tillståndspliktigt. Det har därmed inte funnits förutsättningar att avvisa bolagets ansökan med hänvisning till att verksamheten kräver tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken.

Ärendet ska därför återförvisas till miljöprövningsdelegationen för fortsatt handläggning.

Vid den fortsatta handläggningen har miljöprövningsdelegationen utöver att pröva ansökan enligt 9 kap. miljöbalken bl.a. att, som mark- och miljödomstolen pekat på, ta ställning till om verksamheten kan komma att påverka något närliggande Natura 2000-område på ett sådant sätt att tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken krävs. För den sistnämnda bedömningen kan det komma att krävas en geohydrologisk utredning.

Även om verksamheten inte är tillståndspliktig enligt 11 kap. miljöbalken så omfattas den av balkens allmänna hänsynsregler m.m. enligt 2 kap. med bl.a. krav på kontroll av omgivningspåverkan.

Enligt Mark- och miljööverdomstolen kan det, mot bakgrund av vad domstolarna och länsstyrelserna har anfört, finnas skäl för lagstiftaren att se över tillståndspliktens utformning.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Lars Olsson, referent, tekniska rådet Ingrid Johansson samt hovrättsråden Christina Ericson och Ulf Wickström.

Föredragande har varit Emilia Sjödahl.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-01-28
meddelad i
Nacka

Mål nr M 7440-19

PARTER

Klagande

HPL Lantbruk AB
Sörsalbo 190
733 63 Salbohed

Motpart

Länsstyrelsen i Uppsala län
751 86 Uppsala

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Uppsala län, Miljöprövningsdelegationens beslut 2019-10-10 i ärende nr 551-1222-2019, se [bilaga 1](#)

SAKEN

Tillstånd till djurhållning på fastigheterna A och B i Sala kommun; nu fråga om avvisning

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Uppsala län (miljöprövningsdelegationen) beslutade med stöd av 21 kap. 1 och 1 a §§ miljöbalken (1998:808), MB, att avvisa HPL Lantbruk AB:s (bolaget) ansökan om tillstånd till djurhållning inom fastigheterna B och A. Bolaget har överklagat miljöprövningsdelegationens beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

Bolaget har yrkat att miljöprövningsdelegationens beslut ska upphävas och ärendet återförvisas dit för fortsatt handläggning samt prövning i sak.

Länsstyrelsen i Uppsala län har bestritt ändring av miljöprövningsdelegationens beslut.

UTVECKLING AV TALAN

Bolaget har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande.

Vattenkonsumtionen i den planerade djurhållningen vid Sörsalbo (Rullsbo är inte inräknad då den har egen vattentäkt) kommer att bli 230 kbm/dygn (140 liter/ko, 50 liter/kviga, 20 liter/kalv). I åtgången av dricksvatten ingår främst djurens vattenkonsumtion, disk av mjölkänläggning, foderproduktion och rengöring av stallar m.m. Den egna vattentäkten i Sörsalbo ger 192 kbm/dygn (8 000 liter/timme). Under 2018 slogs en ny spets i anslutning till planerade anläggningen på Sörsalbo. Den ger 4 000 liter/timme på 6 meters djup, vilket är 96 kbm/dygn. Båda spetsarna ligger i det flackare området nedanför närboendes vattentäkter eller i området som lutar ned mot Svartån. Observera att fastigheten Hogglumbacken som ligger längst söder om den planerade anläggningen, tillhör sökanden.

Ur Sala kommuns vattentäkt vid Knipkällan, Badelundaåsen, som försörjer bl.a. fastigheterna i Salbohed, tas årligen ut 1 530 000 kbm vatten eller 4 192 kbm/dygn. En jämförelse med kommande grundvattenuttag, 230 kbm/dygn, med den utökade djurproduktionen vid Sörsalbo, blir det kommande uttaget 5,2 % av det totala

vattenuttaget (kommunens och Sörsalbos). Detta om man utgår från att anläggningen använder sig av samma grundvattenmagasin som i Knipkällan. Knipkällan ligger uppströms den planerade anläggningens vattentäkter, som visas i miljökonsekvensutredningen (MKB).

Om sökanden skulle använda som mest 15 kbm/dag från våtmarkens ca 50 000 kbm stora vattenmagasin för att utföra sandtvätten, kommer 0,03 % av vattenmagasinet att tas under ett dygn. Men tvättvattnet kommer att kunna återanvändas med mellan 80-90 %, varför det årliga uttaget ur våtmarken skulle bli ca 1-2 %. Den anlagda våtmarken är inte ett område som har förtecknats enligt 7 kap. 27 § 1 och 2 MB varför tillstånd inte behövs enligt 7 kap. 28 a § MB. Enligt 19 § 10 förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter är det tillåtet att leda bort högst 1 000 kbm ytvatten per dygn från ett annat vattenområde än vattendrag, dock högst 200 000 kbm per år, eller utförande av anläggningar för detta. En anmälan måste först göras till tillsynsmyndigheten.

Under 2018 uppförde bolaget en 4,99 ha stor våtmark (fosforfälla) med en ca 4 ha stor vattenspegel. Vattendjupet är i genomsnitt 1,5 meter, vilket innebär ett ca 60 000 kbm stort vattenmagasin. Våtmarken har godkänts av myndigheten. Våtmarken ligger strax norr om Natura 2000-området (runt Svartån och markerna österut och ned mot Fläcksjön). Samma område är även riksintresse för naturvård och friluftsliv. Bolaget har gett in en karta med markeringar som visar dessa områden och även naturreservat. På kartan finns även nuvarande och planerade mjölkanläggningar i Sörsalbo markerade.

Våtmarken har flera positiva effekter utöver djur- och fågelliv. Den samlar upp vatten vid avsmältnings-/översvämningstider och fördröjer en snabb avrinning från markerna till Svartån. Den håller kvar näringsämnen, då den sedimenterar partikelbundet fosfor. Den bidrar till att hålla en hög grundvattenyta i området till gagn för enskilda vattentäkter i området. Den bidrar till att hålla kvar vatten till gagn för intilliggande våtmark.

Flödet i Svartåns utlopp i Fläcksjön var under referensperioden år 1963-1992, ca 2 kbm/sekund under juli-september. Från november till april var flödet 5,8 kbm/sekund. Svartåns flöde till Fläcksjön beräknas komma att öka framöver. Verksamhetens dygnsuttag framöver, vintertid, motsvarar knappt 40 sekunder av flödet i Svartån. Sommartid motsvarar uttaget 2 minuters flöde i Svartån. Bolaget är ytterst ansvarig för att se till att samtliga djur i verksamheten har tillgång till tjänligt dricksvatten och god djurvälstånd. Som en yttersta åtgärd finns möjlighet att ta ut maximalt 600 kbm/dygn och upp till 100 000 kbm/år ur vattendrag (Svartån).

Bolagets slutsats är att 11 kap. 11 § 1 och 12 § MB gäller för den planerade verksamheten. Verksamheten ska inte behöva begära tillstånd för uttaget av grundvatten för främst dricksvatten till djuren eller till mindre mängder tvättvatten som behövs för att tvätta mjölkutrustning och stallar eller uttag av ytvatten för tvättning av sand. Verksamheten är en jordbruksfastighet med husbehovsförsörjning av dricksvatten till djuren i mjölkproduktionen och vatten för djurens välfärd (bäddar av sand) vare sig det är en mjölkproduktion med 365 årskor som idag eller blivande 1 500 årskor. Det är ingen industri.

Vattenuttaget till verksamheten, både ur egna vattentäkter eller ur invallat ytvatten, bedöms inte ge någon skada på allmänna (Knipkällan, Natura 2000) eller enskilda (vattentäkter) intressen. Bolaget känner sig mycket trygg med vattenförsörjningen med uttag ur egna vattentäkter och ur våtmarken samt har även möjligheten att försörja verksamheten med ytvatten från Svartån efter rening.

Länsstyrelsen i Uppsala län har bestritt ändring av miljöprövningsdelegationens beslut och anfört att vad bolaget framför i överklagandet inte motiverar länsstyrelsen att göra någon annan bedömning.

DOMSKÄL

Miljöprövningsdelegationen har i det överklagade beslutet redogjort för ärendets handläggning och för tillämpliga bestämmelser.

Inledningsvis kan domstolen konstatera att det i lagtext och förarbeten saknas en närmare definition av begreppet husbehovsförbrukning som anges i 11 kap. 11 § 1 MB. Det finns heller inte vägledande praxis på området.

Av förarbetena till nyss nämnda paragraf framgår att tillstånd till vattenverksamhet normalt inte behövs för enskilda brunnar. Det ska dock i så fall handla om uttag av vatten för hushållsändamål, vattning av kreatur och andra vanliga lantbruksändamål. Däremot avses med husbehovsförbrukning inte vattnets användning för exempelvis en industri, en handelsträdgård eller för jordbruksbevattningsändamål, se prop. 1997:98/45, del 2, s. 770. Någon särskild mängdangivelse vad gäller vattenuttag för husbehovsförbrukning anges inte i förarbetena. Mark- och miljödomstolen gör i den här delen bedömningen att det uttag av vatten som kommer att krävas för den sökta, utökade verksamheten är av så stor omfattning att det vida överstiger de mängder som lagstiftaren kan ha åsyftat vid paragrafens tillkomst. Det planerade uttaget kan enligt domstolens mening inte inrymmas i begreppet husbehovsförbrukning utan är att jämföras med ett uttag för ett industriellt behov. Undantagsbestämmelsen i 11 kap. 11 § 1 MB är därför inte tillämplig.

Vad gäller undantagsbestämmelsen i 11 kap. 12 § MB instämmer mark- och miljödomstolen i miljöprövningsdelegationens bedömning att det inte är uppenbart att det planerade uttaget av grundvatten kan ske utan att skada allmänna eller enskilda intressen. Undantagsbestämmelsen i 11 kap. 12 § MB är därför inte heller tillämplig.

Eftersom någon undantagsbestämmelse inte är tillämplig för verksamhetens vattenuttag krävs det tillstånd till vattenverksamheten. Vad bolaget har anfört i överklagandet föranleder ingen annan bedömning. Som miljöprövningsdelegationen anfört i beslutet kan inte en tillståndspliktig vattenverksamhet prövas där, utan det är mark- och miljödomstolen som, såsom första instans, ska pröva ansökningsmål om vattenverksamhet.

En prövning av en verksamhet ska enligt fast praxis omfatta alla relevanta miljömässiga konsekvenser och det ska föreskrivas relevanta villkor för hela verksamheten, se MÖD 2006:6 och 2011:51 samt mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätts dom den 31 maj 2016 i mål nr M 7185-15. Domstolen instämmer därför i miljöprövningsdelegationens slutsats att en samlad prövning av både den miljöfarliga verksamheten (djurhållningen) och vattenverksamheten bör göras i mark- och miljödomstolen. Det kan tilläggas att det även kan komma att krävas tillstånd enligt 7 kap. 28 a § MB på grund av påverkan på ett Natura 2000-område.

Med beaktande av kravet på en samlad prövning och då miljöprövningsdelegationen inte är behörig att pröva tillståndspliktig vattenverksamhet har miljöprövningsdelegationen varit förhindrad att pröva bolagets ansökan. Det var därför riktigt att avvisa ansökan. Bolagets överklagande ska därför avslås.

Mark- och miljödomstolen erinrar om att det krävs en ansökan från bolaget för att domstolen ska kunna pröva frågor om erforderliga tillstånd. Prövningen av vattenverksamheten förutsätter bl.a. att det har genomförts en hydrogeologisk undersökning.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 2](#) (MMD-02)

Överklagande senast den 18 februari 2020.

Per-Anders Broqvist

Jan-Olof Arvidsson

I domstolens avgörande har deltagit f.d. hovrättslagmannen Per-Anders Broqvist, ordförande, och tekniska rådet Jan-Olof Arvidsson. Föredragande har varit beredningsjuristen Katrin Strömberg.